

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАГАННЯ ДИТИНИ ДЛЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ: ДОСВІД ІСПАНІЇ

Аліна Олександрівна ЗБОРЩІК,

*аспірантка Донецького державного
університету внутрішніх справ*

Встановлення кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей у міжнародних та європейських документах визначено як обов'язок кожної держави, який має бути здійснений в межах забезпечення захисту прав та свобод малолітніх та неповнолітніх осіб. У цьому контексті не можна не відмітити, що не дивлячись на те, що Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства ще у 2012 році, домагання дитини для сексуальних цілей у національному законодавстві було криміналізовано лише у 2021 році, що призвело або до неправильної кваліфікації таких дій за іншими статтями КК України, або до створення умов для уникнення кримінальними правопорушниками відповідальності чи зменшення її обсягу.

Одночасно із цим, у більшості зарубіжних країн така кримінально-правова норма існує достатньо тривалий час, що надає можливість їх проаналізувати та виявити позитивні аспекти, які можуть бути запозичені для інтеграції у національне кримінальне законодавство. Отже, враховуючи визначену мету, доцільним видається розгляд законодавства Іспанії.

Іспанський законодавець дотримався міжнародних та європейських положень, включивши статтю 183 bis до Кримінального кодексу після реформи, яка відбулась у 2010 році. У ст. 183 bis криміналізовано грумінг дітей із дотриманням положень ст. 23 Ланцаротської конвенції Ради Європи та Рамкового рішення Ради 2004/68 від 22 грудня 2003 року щодо боротьби із сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією, яке пізніше було замінено Директивою 2011/93/ЄС. Директива була імплементована в Іспанії під час наступної реформи 2015 року, наслідком якої стала низка новел. Серед них – відображення змісту злочину грумінгу дітей із статті 183 bis у статті 183 ter. У законодавстві було встановлено, що зловживання неповнолітніми, скоєне через інтернет або інші засоби телекомунікації, є легким через простоту доступу та анонімність, яку вони надають, і протидіє цьому новим абзацом у статті 183 ter Кримінального кодексу. Ця норма передбачає покарання для будь-кого, хто через технологічні засоби контактує з неповнолітнім віком до п'ятнадцяти років та здійснює дії, спрямовані на те, щоб обдурити його або її для надання порнографічного матеріалу або показу порнографічних зображень. З реформою 2015 року

іспанський законодавець відтворив зміст статті 183 bis у першому пункті статті 183 ter, зберігаючи ту ж структуру злочину та покарання, що й у статті 183 bis. Однак стаття 183 ter (1) розширює поняття потерпілого, включивши неповнолітніх віком до шістнадцяти років, у відповідь на підвищення іспанським законодавцем віку сексуальної згоди. У зв'язку з цим Іспанський кримінальний кодекс передбачає, що згода неповнолітнього на здійснення сексуальних дій не має значення, якщо неповнолітньому менше шістнадцяти років. Підвищення віку сексуальної згоди відбулося у відповідь на рекомендацію Комітету ООН з прав дитини, який закликав реформувати Іспанський кримінальний кодекс, щоб узгодити вік сексуальної згоди з Конвенцією ООН про права дитини. Метою було посилення захисту неповнолітніх від дій сексуального характеру. Найважливішою новацією, введеною LO 1/2015, є новий кримінальний склад у пункті 2 статті 183 ter. Він передбачає злочин обману неповнолітнього за допомогою нових інформаційних технологій з метою отримання від неповнолітнього порнографічного матеріалу або демонстрації йому/їй порнографічних зображень, на яких зображено або присутнє дитя [1].

Проте, вказані зміни не були останніми, оскільки у 2022 році було прийнято Органічний закон 10/2022 від 6 вересня про всеохоплюючу гарантію сексуальної свободи (Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual), відповідно до якого ст. 183 ter було виключено із кримінального законодавства, а дії, пов'язані із домаганням дитини для сексуальних цілей було криміналізовано в оновленій редакції ст. 183 КК Іспанії.

Відповідно зміна підходу до конструювання кримінально-правової норми, в якій криміналізовано домагання дитини для сексуальних цілей зумовлена прагненням підвищити ефективність кримінально-правових заходів протидії. Як видається, вказане є однією із логічних причин, якими може бути пов'язано оновлення кримінального законодавства, оскільки розмежування тотожних протиправних дій по різних нормах ускладнюють їх кваліфікацію та обрання достатніх видів та розмірів покарань.

В актуальній редакції кримінально-правова норма, у якій встановлено кримінальну відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей в Іспанії є такою: 1. Особа, яка через інтернет, телефон або будь-які інші інформаційно-комунікаційні технології встановлює контакт з неповнолітнім до шістнадцяти років і пропонує домовитися про зустріч з ним з метою вчинення будь-якого із злочинів, передбачених статтями 181 і 189, за умови, що така пропозиція супроводжується конкретними діями, спрямованими на наближення до дитини, карається: позбавленням волі на строк від одного до трьох років, або штрафом на строк від дванадцяти до двадцяти чотирьох місяців, без шкоди для призначення покарання за інші злочини, які могли бути вчинені. Покарання застосовується у верхній межі, якщо встановлення контакту або наближення до дитини здійснюється шляхом: примусу,

залякування, або обману. 2. Особа, яка через інтернет, телефон або будь-які інші інформаційно-комунікаційні технології встановлює контакт з неповнолітнім до шістнадцяти років і здійснює дії, спрямовані на введення його в оману або схилення, щоб: отримати від нього порнографічні матеріали, або змусити його показати порнографічні зображення, на яких зображено чи бере участь неповнолітній, карається позбавленням волі на строк від шести місяців до двох років [2].

Аналіз вказаної норми надає підставу для констатації, що в іспанському кримінальному законодавстві передбачено посилену кримінальну відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей вчинене у певний спосіб (примус, залякування, обман). Як видається, такий підхід може бути оцінено позитивно, оскільки діти через особливості психофізіологічного розвитку не завжди у повній мірі можуть оцінити дії, які щодо них здійснюються. Особливо небезпечними є випадки, коли дитина додатково вводиться в оману або щодо неї здійснюється психічне насильство, оскільки це підвищує потенційну ймовірність досягнення правопорушником кримінально протиправної мети. Отже, встановлення способу вчинення домагання як кваліфікуючої ознаки може розглядатись в межах удосконалення ст. 156-1 КК України.

Список використаних джерел

1. Belén Sánchez Domingo. Legal Protection of Minors Implementation of EU Directives in Spain. URL: https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2020-01.pdf#page=61
2. Conceptos Jurídicos. URL: <https://www.conceptosjuridicos.com/articulos/codigo-penal-articulo-183/>